

فهرست مطالب

۱۱	معانی مختلف تحقیق و پژوهش
۱۳	فصل اول: کلیات و مفاهیم بنیادی
۱۳	بخش اول: مفاهیم مرتبط با قرارداد حمل و نقل و حمل و نقل دریایی
۱۳	مبحث اول: تعریف و ماهیت قرارداد حمل و نقل در حقوق ایران
۱۳	گفتار اول: تعریف قرارداد حمل و نقل
۱۴	گفتار دوم: ماهیت قرارداد حمل و نقل در حقوق ایران
۱۷	مبحث دوم: موضوع و طرفین قرارداد حمل و نقل
۱۷	گفتار اول: موضوع قرارداد حمل و نقل
۱۸	گفتار دوم: طرفین قرارداد حمل و نقل
۲۰	مبحث سوم: مفهوم قرارداد حمل و نقل دریایی
۲۲	بخش دوم: مفاهیم مرتبط با بارنامه دریایی و بارنامه دریایی الکترونیک
۲۲	مبحث اول: پیشینه تاریخی، تعریف و ویژگی‌های بارنامه دریایی
۲۲	گفتار اول: پیشینه تاریخی بارنامه دریایی
۲۴	گفتار دوم: تعریف بارنامه دریایی
۲۸	گفتار سوم: ویژگی‌های بارنامه دریایی
۳۰	مبحث دوم: بارنامه دریایی الکترونیک
۳۰	گفتار اول: تعریف بارنامه الکترونیک
۳۳	گفتار دوم: کارکردهای بارنامه الکترونیک

بند اول : برنامه‌ی الکترونیک به عنوان رسید بارگیری کالاها در کشتی توسط متصدی

حمل ۳۳

بند دوم : برنامه‌ی الکترونیک به عنوان سند قرارداد حمل ۳۵

بند سوم: برنامه‌ی الکترونیک به عنوان سند مالکیت کالاها ۳۵

فصل دوم: مقایسه برنامه دریایی الکترونیک و سنتی (کاغذی) ۳۷

بخش اول: برنامه سنتی (کاغذی) ۳۷

مبحث اول: مزایا ۳۷

مبحث دوم: معایب ۳۸

بخش دوم: برنامه الکترونیک ۴۱

مبحث اول: مزایا ۴۱

گفتار اول: تامین کارکردهای نوشته (بارنامه کاغذی) ۴۱

گفتار دوم: ارائه و پذیرش به عنوان یک سند ۴۶

گفتار سوم: تامین اصالت بارنامه ۴۹

گفتار چهارم: صدور در وجه حامل ۵۰

گفتار پنجم: کاهش فواصل جغرافیایی ۵۲

گفتار ششم: افزایش سرعت ۵۲

گفتار هفتم: کاهش هزینه و افزایش امنیت ۵۳

گفتار هشتم: از بین بردن تعدد در بارنامه و دقت در ارائه اطلاعات ۵۳

مبحث دوم: معایب ۵۴

فصل سوم: بررسی قانون تجارت الکترونیک ایران در خصوص برنامه دریایی الکترونیک ۵۷

بخش اول: اجزای اعتبار بارنامه الکترونیک با استناد به قانون تجارت الکترونیک ۵۷

بخش دوم: ماهیت و اشکال بارنامه دریایی الکترونیک با استناد به قانون تجارت الکترونیک ۶۴

مبحث اول: ماهیت سند (بارنامه) دریایی الکترونیک ۶۴

گفتار اول: ماهیت رسمی سند (بارنامه) الکترونیک دریایی ۶۵

گفتار دوم: ماهیت عادی سند (بارنامه) الکترونیک دریایی ۷۱

مبحث دوم: اشکال سند (بارنامه) الکترونیک ۷۲

۷۳	گفتار اول: اشکال سنتی سند الکترونیک.....
۷۳	بند اول: تلگراف.....
۷۴	بند دوم: دورنگاریا تله کپی.....
۷۴	بند سوم: تلفن.....
۷۴	گفتار دوم: اشکال مدرن سند الکترونیک.....
۷۵	بند اول: تبادل داده‌های الکترونیک.....
۷۶	بند دوم: اینترنت.....
۷۹	فصل چهارم: بررسی مقررات و استانداردهای بین المللی پیرامون بارنامه دریایی الکترونیک
۷۹	بخش اول: سی.ام.آی و بولرو.....
۷۹	بخش دوم: قانون نمونه تجارت الکترونیکی آنسیترا.....
۸۳	بخش سوم: کنوانسیون سازمان ملل درباره استفاده از ارتباطات الکترونیکی.....
۸۵	بخش چهارم: کنوانسیون رتردام ۲۰۰۸.....
۸۶	مبحث اول: بند ۱۷ تا ۲۳ از ماده ۱ کنوانسیون.....
۸۸	مبحث دوم: مواد ۸ تا ۱۰ کنوانسیون.....
۸۹	مبحث سوم: ماده ۳۵ کنوانسیون.....
۹۰	مبحث چهارم: بند ۲ ماده ۵۷ کنوانسیون.....
۹۰	بخش پنجم: اینکوترمز ۲۰۰۰، ۱۹۹۰ و ۲۰۱۰.....
۹۱	بخش ششم: مقررات متحدالشکل اعتبارات اسنادی (یو سی پی).....
۹۷	فهرست منابع.....

avabook.com

مقدمه

معانی مختلف تحقیق و پژوهش

حمل و نقل دریایی به عنوان یکی از ارکان تجارت بین الملل از ازمه دور تا کنون، خروج از مرزهای داخلی و پیوستن به عرصه های بین المللی را طلب می نماید. اهمیت روز افزون حمل و نقل دریایی باعث گردیده است که این شاخه ممتاز از صنعت حمل و نقل پیوسته مورد توجه فعالان و ذینفعان آن قرار داشته باشد. حقوق حمل و نقل دریایی نیز از این قاعده مستثنی نبوده و همواره در بوتهی نقد و بررسی می باشد و انتظار می رود که پاسخگوی نیازها و رافع مشکلات این بخش از حمل و نقل باشد. از این رو و به این دلیل که حمل و نقل بین المللی کالا نقش اساسی در تجارت بین المللی ایفاء می کند، علاوه بر فروشندگان و خریداران کالا، اسناد حمل در این خصوص به عنوان ارکان اصلی و اساسی تلقی می شوند. در میان اسناد حمل، بارنامه دریایی به واسطه کاربرد گسترده در امور تجاری و قابلیت های وسیع خود از اهمیت ویژه ای برخوردار شده است. در واقع بارنامه دریایی به عنوان یکی از مهمترین اسناد حمل مورد توجه و تحول کنوانسیون های مختلفی قرار گرفته و مقررات کامل تری برای آن وضع گردیده است. از آنجائیکه اصل سرعت در تجارت بین المللی و تسهیل گردش سرمایه اقتضاء می کند تاجر بتواند هر زمانی که کالا وارد مقصد می شود با ارائه اسناد معتبر از گمرک مقصد، آنرا ترخیص نماید، بنابراین بارنامه نه تنها سند مالکیت محسوب می شود بلکه به عنوان یک اصل مسلم حقوقی و کمک به گردش سرمایه، این اعتبار و ارزش را یافته است که باظهر نویسی آن مالک بتواند به صورت جزئی یا کلی، کالا را به سایر اشخاص منتقل کند. گرچه سایر اسناد تجاری نقش هایی در تجارت بین الملل ایفاء کرده اند ولی هیچ سندی به اندازه بارنامه

توانسته است نقش ارزنده ای در تجارت بین الملل ایفا کند تا جایی که در خصوص ماهیت این سند باید اذعان نمود، بارنامه دریایی به رغم داشتن شباهت با چک، حواله و قبض انبار، دارای ماهیت تجاری مختص به خود بوده و به عنوان یک سند تجاری مستقل محسوب می شود. وجود چنین ماهیتی ناشی از وجود خصوصیات و قابلیت های تجاری این سند و به ویژه قابلیت ظهنویسی آن می باشد. بارنامه دریایی علاوه بر اینکه رسید دریافت کالا می باشد، به عنوان سند تصرف کالا و دلیل مالکیت آن نیز محسوب می شود. بارنامه دریایی همچنین اماره انعقاد قرارداد حمل و نقل می باشد. وجود همین ویژگی ها است که باعث می گردد بارنامه دریایی حائز اهمیت تلقی شود. از سوی دیگر با توسعه تجارت الکترونیک و پدید آمدن شیوه های نوظهور در تجارت بین المللی برای انعقاد قراردادها از طریق وسایل ارتباطی، بالتبع شاهد بروز دگرگونی در همه عرصه های مرتبط با تجارت بین الملل خواهیم بود و یکی از عرصه هایی که از این تحولات به دور نمانده است عرصه بارنامه های دریایی می باشد به گونه ای که امروزه با نوعی از بارنامه دریایی موسوم به بارنامه دریایی الکترونیکی روبه رو هستیم که به برخی از مشکلات عمده ی بارنامه های سنتی فایق آمده است؛ از جمله مشکل این که در بسیاری از مواقع، کالاها زودتر از اسناد مربوطه به مقصد می رسند. اما بارنامه الکترونیکی در زمینه جایگزینی با بارنامه های کاغذی با موانعی حقوقی مواجه است که باید آنها را حل نمود و مسایل مربوط به این قالب از بارنامه را نظام مند کرد. در نتیجه در این پایان نامه با توجه به قانون تجارت الکترونیک ایران و استانداردهای بین المللی، تلاش می نمایم مسایل فوق را مورد پژوهش قرار دهیم.

فصل اول: کلیات و مفاهیم بنیادی

مطالب این فصل در دو بخش کلی توضیح داده می‌شود. به این صورت که ابتدائاً مفاهیم مرتبط با قرارداد حمل و نقل و حمل و نقل دریایی را توضیح می‌دهیم که موضوع بخش اول این فصل هستند و در دومین بخش به مفاهیم مرتبط با بارنامه دریایی و بارنامه دریایی الکترونیک، می‌پردازیم.

بخش اول: مفاهیم مرتبط با قرارداد حمل و نقل و حمل و نقل دریایی

در این بخش، طی ۳ مبحث مفاهیم مرتبط با قرارداد حمل و نقل دریایی را تبیین می‌نماییم.

مبحث اول: تعریف و ماهیت قرارداد حمل و نقل در حقوق ایران

این مبحث را طی دو گفتار مجزا شرح می‌دهیم. به این صورت که ابتدا به تعریف قرارداد حمل و نقل در حقوق ایران می‌پردازیم و سپس ماهیت این قرارداد را در حقوق ایران توضیح می‌دهیم.

گفتار اول: تعریف قرارداد حمل و نقل

در لغت قرارداد به معنای «اتفاق دو یا چند تن در امری، پیمان، عهدنامه، قرارنامه»^۱ آمده است و نیز برخی گفته‌اند «تعهدی معمولاً کتبی که بر اساس آن دو یا چند شخص حقیقی یا حقوقی وظایف و حقوقی نسبت به هم در نظر می‌گیرند»^۲.

^۱. دهخدا، علی اکبر، لغت نامه دهخدا، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ دوم از دوره جدید ۱۳۷۷، ج ۶، ص ۲۵۷.

^۲. عمید، حسن، فرهنگ عمید، انتشارات امیرکبیر، ۱۳۸۷، ص ۵۶۱.

حمل نیز به معنای «بار، آن چه که به دست یا دوش کشند و از جایی به جای دیگر برند»^۱ می باشد و در اصطلاح حقوق تجارت، قراردادی است که یک طرف در مقابل دیگری و با اخذ اجرت معین، حمل اشیاء معین را بر عهده گیرد. (ماده ۳۷۷ قانون تجارت)

گفتار دوم: ماهیت قرارداد حمل و نقل در حقوق ایران

فقه‌های امامیه موضوعات راجع به حمل و نقل را در کتب فقهی غالباً در مبحث اجاره اشخاص و یا در اجاره حیوان مطرح ساخته اند، نویسندگان قانون مدنی هم با پیروی از اقوال مشهور فقه‌های امامیه همین قالب را حفظ کرده اند. ولی در اجاره اشخاص با الهام از قانون مدنی ۱۸۰۴ فرانسه، سعی بر این داشته اند تا با توجه به تحولات و مقتضیات زمانه، با حفظ اصول و مبانی حاکم بر عقد اجاره مسایل آن دوره را نیز ملحوظ قرار دهند.^۲

بدین علت قانون مدنی از اجاره خدمه و کارگران از هر قبیل و اجاره متصدیان حمل و نقل و اشخاص یا مال التجاره اعم از راه خشکی یا آب و هوا سخن به میان آورده است. بنابراین قانون مدنی قرارداد حمل و نقل را از مصادیق و اصناف عقد اجاره دانسته و به موجب آن، تعهدات متصدیان حمل و نقل اعم از اینکه از راه خشکی، آب یا هوا باشد برای حفاظت و نگهداری اشیائی که به آنها سپرده می شود همان است که برای امانت داران مقرر است. آنان در صورت تعدی یا تفریط مسئول تلف یا ضایع شدن اشیائی خواهند بود که برای حمل به آنها داده می شود.^۳

بر اثر گسترش روزافزون مبادلات تجاری، قرارداد حمل و نقل نقش مهمتری پیدا کرد. بدین جهت قانون تجارت تغییرات اساسی در آثار و حتی ماهیت قرارداد حمل و نقل به وجود آورد تا قوانین موجود را با سرعت و اطمینان لازم در امور بازرگانی متناسب و هماهنگ سازد.

به موجب ماده ۳۷۸ قانون تجارت قرارداد حمل و نقل تابع مقررات وکالت خواهد بود مگر در مواردی که استثناء شده باشد. مطابق ماده ۳۸۶ این قانون اگر مال التجاره تلف یا گم شود متصدی حمل و نقل مسئول قیمت آن خواهد بود مگر اینکه ثابت نماید تلف یا گم شدن

^۱ همان منبع، ص ۱۴۸.

^۲ اخلاقی، بهروز، بحثی پیرامون ماهیت حقوقی قراردادهای حمل و نقل از دیدگاه حقوق مدنی، مجله دانشکده حقوق و علوم

سیاسی، شماره ۲۹، سال ۱۳۷۱، ص ۹.

^۳ جباری، منصور، حقوق حمل و نقل بین الملل هوایی، انتشارات میزان، چاپ اول، ۱۳۹۰، ص ۱۷.

مربوط به جنس خود مال التجاره یا مستند به تقصیر ارسال کننده یا مرسل الیه و یا ناشی از تعلیماتی بوده که یکی از آنها داده اند و یا مربوط به حوادثی بوده که هیچ متصدی مواظبی نیز نمی‌توانست از آن جلوگیری نماید.

بنابراین قانون تجارت ماهیت قرارداد حمل و نقل را تغییر داده و آن را تابع مقررات عقد وکالت دانسته است که ظاهراً ارسال کننده در حکم موکل و متصدی حمل و نقل در حکم وکیل تلقی شده است. نتیجه این نوع نگرش اصولاً جایز بودن قرارداد حمل و نقل به وسیله هر یک از دو طرف معامله است. به این سبب ماده ۳۸۲ قانون تجارت مقرر کرده است که ارسال کننده کالا می‌تواند آن را مادام که در ید متصدی حمل و نقل است با پرداخت هزینه انجام شده و خسارات مربوط استرداد کند.

از طرف دیگر بعضی از مواد قانون تجارت قرارداد حمل و نقل را در مواردی از مقررات عقد وکالت جدا کرده و به آن وضعیت خاصی بخشیده است. مثلاً بر خلاف مقررات عقد وکالت در ماده ۳۸۴ قانون تجارت به متصدی حمل و نقل اجازه داده شده است تا چنانچه ارسال کننده یا مرسل الیه در مدت مناسبی تکلیف مال التجاره را روشن نسازند آن را به فروش برساند. علاوه بر آن حمل و نقل به وسیله پست تابع مقررات این باب نیست.^۱

به عبارت دیگر در مورد حمل و نقل پستی مقررات قانون مدنی همچنان به قوت خود باقی است و قراردادهای مربوط، ماهیت حقوق مدنی خود را حفظ کرده است.

با در نظر گرفتن اینکه قانون تجارت به عنوان قانون خاص، حاکم بر مقررات مدنی است می‌توان گفت که جز در مواردی (مانند حمل و نقل پستی) اصولاً قرارداد حمل و نقل نه ماهیت عقد اجاره را دارد و نه ماهیت عقد وکالت را، بلکه نوعی خاص از عقود معین است که در حقوق تجارت تاسیس شده است ولی در صورت فقدان نص خاص تابع مقررات عقد وکالت است و آثار و احکام خود را در مواردی که قانون تجارت مشخص نکرده باشد از این عقد می‌گیرد.^۲

لازم به توضیح است در مورد ماهیت قرارداد حمل و نقل در حمل و نقل دریایی در سطح بین المللی به عنوان مثال می‌توان به قرارداد بین المللی یکنواخت کردن بعضی از مقررات مربوط به

^۱ ماده ۳۹۴ قانون تجارت

^۲ جباری، منصور، منبع پیشین، ص ۱۸